

הַלְבוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקְוֹ

ביאורים ומוספים

במקום מצוה, ומשום איסור אמירה לנכרי אין איסור בכך, מימ דבר זה הוא זלול בקדושת יום טוב, ואף גורם בזה לאנשים צער ביום טוב.

38) ולענין נסיעת אנשי החברא קדישא ביום טוב ראשון במכונת שנוהג בה נכרי, כדי לקבור את המת, כתב בשו"ת הר צבי (יו"ד סי' רצג) שמותר, אם יש חשש ניוול המת אם לא יקברוהו ביום טוב, וביאר, שלפי הטעם הראשון המובא במשנ"ב, יש לחלק שרכיבה על גבי בהמה ונסיעה בספינה, יסוד איסורם הוא מן התורה, שרכיבה על גבי בהמה אסורה מחשש שמא יתלוש זמורה, ונסיעה בספינה אסורה מחשש שמא יעשה הבית של שייטיים, ולפיכך נאסרו ביום טוב, מה שאין כן נסיעה במכונת שנוהג בה נכרי, שרק הנהגה היא העושה את המלאכה, ואף שמחמת תוספת המשקל של הטסע נוספת הבערה, בזה יש לומר 'מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה גם שלא לצורך'. והוסיף, שאף לפי הטעם השני הנזכר במשנ"ב, שרכיבה יש זלול ביום טוב יותר מבהליכה ברגליו, על כל פנים בנסיעה במכונת אין הזלול גדול כל כך, כיון שהנהגה נכרי הנוסע אינו עושה שום מעשה המועיל לנסיעתה [וראה מלכים א' ע"א הי' כד]. וראה מה שכתבנו להלן (סי' מ) בענין נסיעה במכונת ביום טוב שני.

[ביה"ל ד"ה וחזרון]

תבא לא יפגעו לליות אביהם בשיביל זה³⁹.

39) משמע שבני הנפטר מלויים אותו בהלוייתו, וכן משמע במשנ"ב לעיל (סי' טו). אמנם, המנהג בכמה מקומות בארץ ישראל הוא שצאצאי המת אינם מלויים אותו כלל, ויש שמכריזים על כך בחרם, שכל זרעו לא ילווהו ולא ילכו אחר מטתו כלל. וכתב הגשר החיים (ח"א פי"ב הע' 4) שטעם המנהג הוא על פי קבלה, כדי שלא ילכו אחרי המת יצורי זרעו הטמאים, והוסיף, שאף שלא הקפידו על כך כמה חכמים בדורות הקודמים, מימ הקפידו וציוו על זה בעל השלחן גבוה, האור החיים, החיד"א והר"ש, וכן תלמידי הגר"א שבארץ ישראל ועד גאונים.

מאידך, בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סי' כד) כתב, שלכאורה אין טעם זה מספיק כדי לפטור את בני המת מחיובם במצוה הגדולה של הלויית אביהם, וכן נהגו בזמן הגמרא ולאחר מכן בזמן הגאונים והראשונים, שבני המת מלויים אותו ואומרים עליו קדיש ועושים שורה, וכן נהגו בהרבה מקומות באירופה. ועל כן כתב שיותר נכון שהבנים ילוו, ורק במקום שנהגו שאינם מלויים, נכון שלא ישנו מנהגם.

[משנ"ב סי' ק לה]

וְשִׁיכּוּלִים שֶׁם לְאַחַל לְיִשְׁבֵּב, לֹא נִתְּרַ לְקַם לְקוֹרִי³⁴.

34) אמנם לנבי היוצאים להציל נפשות מידי הנכרים בשבת, כתב השו"ע לעיל (סי' שבת סי"ט וסי' תז סי' ג) שאם פוחדים הם לשבות במקום שהצילו, חוזרים הם למקומם, ולא הזכירו הפוסקים שאם יש בסמוך לשם מקום ישוב יהודי אסורים לחזור למקומם.

[משנ"ב סי' ק לו]

דְּהָרִי כְּלִים שֶׁמְלֹאכְתָּם לְהַתֵּר הֵם, דְּשָׂמָא וְצִטְרוֹן לְקַם לְמַת אַחַר בּוֹ-בְיּוֹם³⁵, וְאִם-כֵּן מְתוֹר לְטַלְטְלָם אֶפְלוּ לֹא יְצַטְרוֹן לְקַם, וְכִ לְשִׁמְרָם שְׂלֹא יִנְבְּרוּ³⁶.

35) ולגבי טלטול סכין של מילה אחר שמלו בו, כתב לעיל (סי' שי' סי' טו) שלדעת הט"ז והמג"א מוקצה הוא, ואסור לטלטלו לאחר המילה אם הניחו מידי, וביאר המג"א (באן סי' ק יד) שהוא משום שידוע לאחר המילה ששוב לא יודקק לו באותו יום, ואף על פי שראוי הוא למול בו תינוקות אחרים ביום זה, כתב החזו"א (או"ח סי' מג סי' ו) שכיון שאין מצוי כלל שישתמשו בו שוב, מוקצה הוא לפי דעת המג"א.

ולגבי טלטול שופר לאחר שתקעו בו, כתב לקמן (סי' תקצו סי' ג) שאינו מוקצה לאחר שגמר לתקוע בו, כיון שראוי לתקוע בו להוציא אחרים שעדיין לא יצאו ידי חובה, וביאר הגרש"ז אויערבך (ששי"ב פי"ב הע' נא), שבשופר מצוי שיצטרך לתקוע לחבירו בלא שידע על כך לפניו, מה שאין כן במילה, שאינו דבר המצוי שיצטרך למול בשבת מבלי שידע על כך מאתמול, וראה חו"א שב סי' מט סי' ט.

36) משמע שאם אין חשש שיגבנו הכלים, אסור להחזירם למקומם, אף על פי שאינם אלא כלים שמלאכתם להיתר [וכן משמע במג"א סי' יד, ובביאור הגר"א], וכן מבואר בבן איש חי (שנה ב' פ' מקץ אות א) שכלי שהובא לשולחן אין להחזירו למקומו, לפי שהחזרת כלי למקומו אינה נחשבת טלטול לצורך, אלא אם כן עושה זאת כדי שיראה השולחן יפה יותר, או כדי לשמור על הכלי.

[משנ"ב סי' ק לז]

וְעוֹד, דְּבִכְרִיבָה אִיכָא זִילּוּתָא דְיּוֹם-טוֹב³⁷ טְפִי מְהִלְיָה בְּרַגְלֵי³⁸.

37) ולומר לנכרי להכריז ברמקול על הלוייה, דעת הגרש"ז אויערבך (שולחן שלמה סי' ו) שאסור, שאף שהוא שבות רשות

הלכות יום טוב סימן תקכו

קמו באור הגולה

ג סור דשם דמיא ויאמר פולקטיב ס תרמב"ז בלשונך ע רבתי' בספר מורה האדם

(יא) שקר: ו ימטר ללילות המת ביום טוב ראשון (לג) תוף התחום, וביום טוב שני אפלו (לד) חוץ לתחום, (יז) לה) *והזרין למקומם בריבום. (לו) וכן מטר לתזיר כלי הקבורה שהולכין עמהם חוץ לתחום: ז *המלנים את המת, (לו) אטורים (יז) לרכב על בהמה אפלו ביום טוב שני, (לה) ואפלו האבלים,

באר היטב

לדי אלים אמה מטרם להוד שלא תהא מכלילם לעת"ל, השי"א ריש"ש. מ"א. ועיר העשויה כקשט בענין שמזרין מן הקשת, אטורים לילך דרך הדרך דקא יכולים לילך דרך הקשת, דרבי'ו, כהני"א, מ"א: (יז) לרכב.

אפלו לכתמלית, עמ"א: (יא) שקר. וביש"ש אוקר לטל שקר, ואם אינו ורצה לעשות קהנן מטעין לה כמו בחליצה. ועס"י תקפ"ה ד"א דלצרף מנה מטר לטל שכר-שפה ר"ס, מ"א: (יז) והזרין. אפלו נצאו חוץ

באר הלכה

* והזרין למקומם בריבום. ע"כ מה שכתבנו במשנה ברורה לזנין אם יש שם מושב יהודים. וספיקים לזכרוננו, מדברי הרדב"ז חלק ד סימן קז שקב"ב בבאור דברי המל"ב דף מו, שהתירו חכמי פדוש בפת שנתה פציר אקרי' ללוחו עד פדוש שנים מן הקרובים ולכ"כ פדוש, אך לא שבו אותו חיס למקומם אך נשארו בעיר כד"ש חיים שהיא, עד כאן; וקב"ב על זה מנדכ"ז הלכ"ו לא התירו להם לחזור כיון שהיו במקום מלשון וזמור טוב ממקומם, מה ע"פ שפירשו, וליכא הכא טעמא שלא תהא מכלילין לשמיר לבוא, אבל כנודן דידן שהבית הקברות הוא במקום שמש ומדבר ואפלו אין אין שם להסתר מן העמש ואין שם לא מאכל ומשקה, ודא דיש להסתפק בקומות שהבית הקברות הוא נחוק מאד עד שאין שום אדם מלנה עד בית הקברות בשום פנים, רק יש אנשים מחבבה קדושה שקבועים בדור לשאת המת שם וכאים על שכם, אם התירו בדיחה לחזר, ואי שפך פהו טעמא פרי שלא תכלילם, שהרי הם שכחים והולכים בשביל שכם, ואם בשביל שישמרו האבלים לשלם ביהמ"ד בעבור זה, צריך עיון אם מתירים להו בשביל זה לחזר פה מילין, מיהו ד' אלפים אמרו כדאי יכולין לחזר, שהרי על-פ"שנים לא גרע מקל היצאין ברשות שיש להם ד' אלפים בהבלשה, וקדלעל בסימן חו, אבל ביהמ"ד כד' אלפים שמתירין אנו רק בשביל טעמא שלא תהא מכלילין, ע"כ ע"כ אם שפך בזה. ועוד מסתפקא אם גבי האבלים גמי אקרי' דחזרין למקומם, דלקאורה בדיחה לא שפך דמקנע, דדאי לא יקנעו ללוח אביהם בשביל זה. ולא שנה אלא באמשים דעלמא; ואפשר דזוהו טעמא דצבדא דמתיי ככלי"ב הנ"ל שלא התירו להם לחזר, משום שהיו קרובים למת ולא מנעו מללוח, ומסתימת הפוסקים משמע שאין לחלק בזה, וצריך עיון:

משנה ברורה

יש לקרובי המת לתן לו, דיום טוב שני לגבי מת כחל שנייה: ו (לג) תוף התחום. ר"צה לומר, (מג) עד אלפים אמה ולא יותר, אף-על-גב דעד שלש פרסאות לבלי עלמא אינו אלא מדרבנן, (מג) לא התירו משום לנה גרידא: (לד) חוץ לתחום. אפלו (מד) חוץ לתחום שלש פרסאות; ואף-על-גב שאין פהם צריך למת אלא קלחין אותו מפני הקב"ד בלבד, אפלו הכי שרי, ודחל שרייה רבנן [אחרונים]: (לה) והזרין למקומם בריבום. ואפלו יצאו חוץ לכה מילין (מה) מדרך גס-גן לחזר לביתם, שאם יאקרו אוקם יהיו נכשלים לצעיד לבוא, שלא ירצו לילך ולהתעסק בצרכי המת ובהלכותו. ומסתברא דכל זה אם אין שם במקום הקברות מושב יהודים בתוף התחום, קא אם יש שם ושיכולים שם לאכל (מו) ולישב, לא נהיר להם לחזור⁸⁴, דבשביל זה שאי אפשר להם לחזר לאכל ולשוב לביתם פנים אחד לא ימנעו ללוח המת. וע"כ באור הלכה. ותפאר בהפוסקים, דמכל מקום אם יכול לקצר דרפו לא נהיר לו לחזר בדרך ארצה וע"כ במגן אברהם ובמחצית השקל: (לו) וכן מטר לתזיר כלי הקבורה. וקצת אינם, (מו) דהיי פלים שמלאכתם להתיר הם, דשמא יצטרף להם למת אחר בריבום⁸⁵, ואם-כן מטר לטלטלם אפלו לא יצטרף להם, רק לשמם שלא יאגבנה⁸⁶, וקדלעל בסימן שח ע"פ ה, וכן שקר מוטלטלם, אפלו ימצא סמוך לחומת העיר מקום שמתו להנתיים ג"כ פן אינו צריך אלא מטר לשאם עד ביתו, וקדלעל בסימן שח ע"פ

ג: ז (לז) אטורים לרכב וכו'. והיא הדין לילך בספינה, ואפלו (מח) בתוף התחום נמי אטור. ואף-על-גב דמתירין ללוח חוץ לתחום, שאני רכיבה דאיכא תשש תחיבת זמורה שהיא מלאכה דאורחא, ולא נטר בשביל לנה (מט) שאינה מעקרי צרכי הקבורה, (נ) ועוד, ורכיבה איכא זילותא דיום טוב⁸⁷ טפי מהליכה בג'ליו⁸⁸: (לח) ואפלו האבלים. ומשמע (נא) דאפלו אי אפשר במקום

שער הציון

(מג) כן משמע בהפוסקים, וכן קב"ב בעלת-שפה: (מג) כן צריך להסביר לשיטת המחבר, שמתיר כל שהוא מדרבנן על-ידי וישאל אפלו ביום טוב ראשון ובה אטור. ובמש"ב חלק א סימן כב בסוף הלכות החומין מצאתי דרצוהו באמת דאף ביום טוב ראשון יש להתיר הליכה בחוץ לתחום לצרכי המל למאן דמתיר טלטול והוצאה. ע"כ שם וחסור לשון יש שם. אבל הכונה כמו שהתקננו, ויחידה הוא בזה. ומצאתי באמת בספר שלחן שלמה, דכ"כ מתקנה אותן שנושאין את הארון מטרם לילך אפלו ביום ראשון חוץ לאפלים, ועל-פ"מ דמפרש דדוקא לנה גרידא קא ארינן באן דאינו אלא כבוד בשלמא, ומהא דמסתבר הוא לכאורה, פ"ט פי ביון הוא למת לכו"ר אותו על-ידי צפ"ס בלחודנה, כמו שכתבנו לילי פשר-הציון [אות ה] פ"ט מש"ב. איכרא, חילשו"ן העלת-שפה שכתב על זה דמטר ללוח בתוף התחום, דהרבותא הוא דעל-פ"ר דרך תלמים שמתחלפים עצמם בנשיאת המטה, אפלו הכי כפר כיוסם כבוד המת, עד כאן לשונו, ומשמע מזה דחוץ לתחום אטור אף לשאת המת, וצריך עיון לדינא, ובפרט דכבר הבאנו בסעיף א לחלק על עקר קלת המחבר, ע"כ שם, וגם לבצל שלחן שלמה שפירשו, צריך עיון אם מטר לחזר למקומם: (מז) פ"א ריב"ש ועלת-שפה, ובתבו האחרונים דדוקא לקבורה על מת, קא לכבוד אבלים אטור, והוא מדברי הרב"ש בסימן חסו, אלא שכתב שם דלא כבוד החיים לכו"ר הוא אלא אטור כבוד המת הוא על-ידי לנה ושרי, ע"כ שם, ולפי זה לחנם העתיקו זה שהרי כמעט אי אפשר הוא. אמנם בעלת-שפה מצאתי שכתב בשם הרדב"ז חלק ד סימן קו, ויש מנדי שפ"ט ק"ה מנה בבית הקברות והמתניו בקבורתו עד שקבאו אביו לשם והלכו עמו עוד אנשים, וקב"ב הרב"ז דלא היו רשאים שנהי קלו"ר רק את אביו, ע"כ שם: (מח) רבנו יצחק בנתיב בח בשם הרמב"ן ורבי' חלק ד סימן קו ומגן אברהם והאמר ר"כ ורבי' ורבנב סמ"ד לפניו הנקרא משבשת, כמו שהעיר בטעמ"מ רכ"ו. וכן הרב"ז מביא דברי הרב סמ"ד לסיקא לזכריו, ע"כ שם: (מו) שהרי באמת הטר זה של פה מילין מספקא לה לתנכ"ז בחודת-האדם אלא דלכסוף נטה לתקל, וקב"ו שהעיר גס-גן בשמו רבנו יצחק ופ"ל, אלא כלי-פנים צריך סבה וכוונה, מיהו עד ד' אלפים אפשר דמטר בכל בזה, שהרי על-פ"פנים הוא יוצא פרשות: (מט) צ"כ בהנתיבות-שקל שדעתו, דאם במקום הקברות או בהחומה יש מקום הפושטמר אטור לו לטלטל, ובבאור הגר"א ומחודשי רבי עקיבא אינו משמע דשרי בכל בונא; ואפלו לדידה, אם יודעים כדאי שיש עוד מה ושמצטרף להם בלים אלו, כדאי מטר: (מח) הגר"ז, וכן מוכח משאר פוסקים: (מט) עלת-שפה, ומכל מקום לא ברירא כלי האי, שהרי המחבר מהמיר בהליכה חוץ לתחום ביום טוב ראשון אף-על-גב שמקל בשארי אטורי דרבנן: (נ) מגן אברהם נאליה רבה ותפ"ז, ובגמ"ר ש"לום ובקו"מ משה מרצו גס-גן דברי המחבר, וכלל דבריהם, דכל מה שהתירו הוא לקבור המת אבל הקא אין הרכיבה כבוד, ואדרבא לילך ברגלים אפשר דאיכא כבוד טפי אלא דצנעא הוא לסיים, ובשביל צנעא דסיים לא נהיר שבות, ע"כ שם, וגם תרין זה אינו קרנח, שהרי על-פ"פנים אי אפשר להם ללוח בשביל זה. ובבית-מאיר פ"ט גס-גן על הסמך נדחק מאד. ובקצת ליב"ב דעת המחבר ביסודות חזקים אי אפשר כזה, שהרי על-פ"פנים איכא טובא מקנעאי שפ"מ פתירין לרכב וללוח, וקב"ו שאב"א הרמב"ן בצע"מ, וכן הובא בלי"ב בשם חכמי רבנו וכן במאיר, אלא שמתמב"ן לא יחא לה לסתור רכיבה, והראשונים מביאים שרפנו תם כעס מאד על הרובים, ואמריהם נמשך המחבר; והמתירי בכל הספרות הוא סכרת הפנ"א אברהם והאליה רבה ושי"א, וכן לזכר יש, שהרי בשעת השטר סקלחו למי שרכב, וכוונה שיש צו"ת זילותא וצנעא טובא: (נא) מדקמ"ס אבל מקוברים אם אי אפשר, ומשמע בהכללים אפלו אי אפשר, והוא שלא בבית-מאיר שרצה לומר שלקלוחם אלו אי אפשר אכן יש עוד מלים שהולכים ברגל, ואי אפשר לומר פן יכמו שפחבנו:

